

anadolu serisi [3]

Ferruh Dinçkal

Anadolu İnanç Merkezleri

ekitap.ayorum.com

Ferruh DİNÇKAL
Anadolu İnanç Merkezleri

Önsöz...

Gezmeyi ve okumayı sevenlere merhaba,

Her yıl Türkiye'ye yaptığım geziler için mutlaka bir planlama yaparım. Hatta bir kitapta, belgeselde ya da bir televizyon programında gördüğüm ilginç bulduğum yerler için googlemap'de hazırladığım bana özel bir harita var. Haritada Anadolu'daki ilgilendiğim arkeolojik alanlar, güzel fotoğraf çıkacağına inandığım yerler hatta iyi bir yemek yiyebileceğim yerler var.

Türkiye'deyken planlamanın dışında bir noktadan bir noktaya gideceğimde de önce bu haritaya bakar yolumun üstünde ya da yakınındaki noktalara uğrarım.

Bu kitapta Anadoludaki ilginç inanç merkezleri sizler için listeledim.

Gezerken listede bulunan yerlerin yakınlarından geçerseniz belki bir uğramak istersiniz.

Bunun için, bu çalışmayı ekitap olarak hazırladım ve tüm noktaları googlemap'de konumlandırıdım.

İşaretini gördünüz tüm noktalarda sözedilen alanların haritalarına kırmızı noktaya tıklayarak ulaşabilirsiniz.

Umarım yararlı olur.

İyi gezmeler,

Ferruh Dinçkal

İÇİNDEKİLER

<i>Antioch of Pisidia</i>	5
<i>Meryem ana evi</i>	9
<i>Sardes Synagogue</i>	14
<i>Saint Pierre Kilisesi</i>	17
<i>Aziz Basil Şapeli</i>	19
<i>Kilise Cami Aziz Gregorius Kilisesi</i>	21
<i>St. Paul Kuyusu / Kilisesi</i>	22
<i>Göreme/Zelve Açık Hava Müzesi</i>	23
<i>Kızıl Kilise</i>	27
<i>Ihlara Vadisi</i>	29
<i>Sümela Manastırı</i>	34
<i>Mor Gabriel Manastırı</i>	38
<i>Deyrulzafaran Manastırı</i>	43
<i>Habib-i Neccar Camii</i>	47
<i>Harran Ulu Cami</i>	52
<i>Ebul Manucehr Camii</i>	53
<i>Antiokheia Kazısı Açık Hava Müzesi</i>	55

Antioch of Pisidia

Antakya, Pisidya (Yunancada Αντιόχεια της Πισιδίας, Latince Antiochia Caesareia veya Antiochia Caesaria), Türkiye'nin Akdeniz, Ege ve İç Anadolu bölgelerinin kesiştiği noktadaki Göller Yöresi'nde, tarihi Pisidya ve Frigya'nın sınırında bulunan antik kenttir. Pisidya Antakyası olarak da bilinir. Isparta ilinin modern ilçesi Yalvaç'ın kuzey şeridinde 1 km'lik bir alanı kapsar. Kent, kuzeyindeki 1236 metrelik en yüksek noktası ile bir vadi görünümündedir.

Kent, Seleukos döneminde MÖ 275 yılında I. Seleukos veya oğlu I. Antiohos tarafından Frigya'da bulunan Galyalılar'a karşı ileri bir karakol olarak kurulmuştur. Roma İmparatoru Augustus tarafından MÖ 6 yılında Pisidya'da kurulan sekiz koloninin merkezi konumunda yer almıştır.

Hristiyanlık inancının yayılmasında önemli bir kişi olan Pavlus ve Barnabas MS 46'da kente gelmiş ve Pavlus ilk resmi vaazını burada vermiştir. Daha sonraki yıllarda adına St. Paul Kilisesi inşa edilmiştir. Antiocheia, MS 3. yüzyılın sonunda Pisidya Eyaleti'nin metropolisi olmuş ve kent bu önemini Bizans Dönemi'nde de korumuştur. Kent, 713 yılında gerçekleşen Arap saldırısında yıkılıp yakılmıştır. Kent tarihi 13. yüzyıla kadar izlenebilmiş ancak bu tarihten itibaren terkedilmiştir.

Antiocheia antik kenti ören yerinde ilk kez 1833 yılında Francis Arundell tarafından çalışmalar yapılmıştır. Arundell ilk detaylı araştırmayı yapan ve kenti tanımlayan kişidir. 1912-1914 yılları ile 1924-1927 yılları arasında W.M.Ramsay'ın yaptığı kazılarda Antiocheia'nın büyük bölümü ortaya çıkarılmıştır. Ballance 1962'de yaptığı yüzey araştırmaları ile şehrin bir planını çıkarmıştır. Antik kentte bulunan en önemli yapıt Anadolu'daki ilk kiliselerden olan St. Paul Kilisesi'dir. Ören yerinde Augustus Tapınağı, Antik tiyatro, Roma hamamı, Bizans Kilisesi ve su kemerleri vardır ancak bunların temel kalıntıları günümüze ulaşabilmiştir. Buradan elde edilen birçok eser Yalvaç Müzesi'nde sergilenmektedir.

Yapılar

- Tiyatro
- Tiberius Alanı
- Propylon
- Augustus Tapınağı
- Su Kemerleri
- Nympeum
- Hamam
- Palestra

Tiyatro

Tiyatronun özgün mimarisi, koloninin kuruluşuna (M.Ö. 25) veya Helenistik çağa kadar uzanabilir. Decumanus Maximus'un (doğu-batı yönlü ana cadde) kuzeyine bitişik olarak inşa edildiği görülmektedir. Tiyatro M.S. 311-313'te mimarisinde değişiklikler yapılarak genişletildi. Boyutları Aspendos'taki 12.000 kişilik tiyatronun boyutlarına benzerlik taşımakta. Bu tiyatro, Sagalassos, Termessos ve Selge'deki diğer önemli Pisidia şehir tiyatrolarından oldukça büyük ve geniştir. 2009 yılında antik bölgeyi ziyaret eden belgesel yönetmeni Tekin Gün hem Antakya'da hem de Yalvaç'ta yapının çok sayıda taş blokları daha sonraki dönem inşaatları için taşınmış olduğunu gözlemlemiş, 1833'te antik kent üzerinde araştırma yapan Arundell tiyatroyu teşhis ettiğinde birçok bloğun kaldırıldığının notları arasında yer almaktadır. Pisidia Antiokheia Antik Kenti 2018 yılı düzenleme ve kazı çalışmaları 2018 tarihleri arasında, Men Tapınağı ve Kutsal Alanı ile St. Paul Kilisesi'nde gerçekleştirildi. Kazılan bu alanlarda

açığa çıkarılan mimari yapıların restorasyon ve konservasyon işlemlerinin yapılmasının yanı sıra bulunan diğer eserlerin de temizlenmesi, konservasyonu ve belgeleme işlemleri atölye ve depo çalışmalarıyla tamamlandı.

Men tapınağı ve kutsal alanı

Tapınağı çevreleyen temenos içerisinde, tapınağın doğusunda yan yana sıralanmış olan oikoslarda ve küçük tapınak'ta temizlik, düzenleme ve kazı çalışmalarına devam edildi.

Küçük tapınak

Men tapınağı'nın kuzeyinde bulunan yüksek tepenin üzerine ana kayanın düzleştirilmesiyle inşa edilmiş olan tapınak, ele geçirilen buluntulardan dolayı Tanrıça Hekate Tapınağı olarak isimlendirildi

Temenos, Stoa

Temenosun kuzey ve kuzey batı köşesinin tamamı atık topraktan arındırıldı temenos içerisindeki zemin, ana kayanın düzleştirilmesiyle elde edilmiştir. Temenosu çevreleyen stoa'nın zemini bir basamak yüksekliğinde, diğer bölümlerden daha yüksektir. Stoa'nın üst örtüsünü taşıyan sütun altlıklarının üzerine konulduğu düzgün dikdörtgen bloklar, stoayı çerçevelemektedir. Bu bloklar dışında, tapınağın çevresinde ve stoa'nın zeminindeki döşemenin tamamı sökülmüştür. Kaldırılan yığma toprağın içerisinden çıkan, tapınak ve temenos duvarına ait bloklar yerlerine konuldu, diğerleri ise belgelenecek temenos dışında oluşturulan taş tarlasına alındı. (Dolgu toprak içerisinde çok az seramik parçaları ve yoğun bir biçimde stoaya ait kireçtaşı sütun parçaları vardı.) Ayrıca, mermer adak steli, heykel parçaları, metal çivi, kapı aksamları ve cam eser parçaları da ele geçirildi. Zemin üzerinde bulunan sikkelerin çoğunluğu Konstantin Hanedanlığı'na (MS. 305 – 363) aittir. Dolgu içerisinde çıkan yazıt parçalarının

büyük bir kısmı Ramsay ve ekibi tarafından okunmuş ve yayınlanmıştır. Ancak, bir blok üzerinde tekmoriumdan bahseden yeni bir yazıt bulundu. Daha önce kazılmamış alanlar sadece zemine yakın bazı yerlerdi. Çalışılan alanın tamamı kazılıp devredildiği için orijinal bir katmana rastlanmadı.

Meryem ana evi

Efes çevresinde yer alan Bülbüldağı'nda bulunan bir Katolik mabet yeridir. Selçuk'a 7 km uzaklıktadır. Ev, 19. yüzyılda Katolik rahibesi olan Anne Catherine Emmerich (1774-1824)'in rapor edilmiş rüyalarını takiben keşfedilmiştir. Görümleri ölümünden sonra Clemens Brentano'nun kitabında toplanmıştır. Katolik Kilisesi evin gerçekten Meryem Ana'nın olup olmadığı hakkında bir yorum yapmamıştır, fakat ev keşfedildiğinden bugüne düzenli olarak hac ziyaretleri almaktadır. Anne Catherine Emmerich 3 Ekim 2004 tarihinde Papa II. İoannes Paulus tarafından kutsanmıştır.

Katolik hacılar İsa'nın annesi Meryem'in, Havari Yuhanna tarafından bu taş eve getirildiği ve cennete alınışına kadar (Katolik doktrinine göre Meryem'in göğe yükselişi, Ortodoks doktrinine göre Dormition) bu evde yaşadığına inanarak ziyaret etmektedirler.

Bu kutsal mekan çeşitli papaların ziyaretine ve Patriklik Kutsanmasına layık görülmüştür. İlk hac ziyareti 1896'da gelen Papa XIII. Leo tarafından yapılmıştır ve en son olarak 2014 yılında Papa Franciscus tarafından ziyaret edilmiştir.

Meryem'in mezarının da Bülbüldağı'nda olduğu düşünülür.

Efes antik kentin üst kapısının yanından geçilerek çıkılan Meryem Ana ören yerinde, küçük bir Bizans kilisesi bulunmaktadır. Burada İsa'nın annesi Meryem'in yaşadığına ve öldüğüne inanılır. Hristiyanlar tarafından kutsal sayılır ve ziyaret edilir, hastalara şifa aranır, adaklar adanır.

Mabet, büyük olmaktan ziyade

mütevazı bir ibadet yeri olarak tanımlanabilir. İnşaat ve korunan taşları, o zamanlardan beri korunmuş diğer binalarla tutarlı olarak Havariler Çağı'na uzanır. Yalnızca küçük bahçe düzenlemeleri ve bina dışına ibadet için eklentiler yapılmıştır. Mabede girişte ziyaretçiler Kutsal Bakire Meryem'in merkezde öne çıkarıldığı bir heykelinin olduğu genişçe bir oda ve karşıda sunakla karşılaşırlar.

Sağ tarafta daha küçük bir oda bulunur. (Geleneksel olarak Bakire Meryem'in uyuduğu asıl oda olduğuna inanılır.) Gelenekte Bakire Meryem'in uyuduğu ve dinlendiği odada, binanın dışında bulunan çeşmeye çıkan akan bir suyun bulunduğu bir çeşit kanal olduğuna inanılır.

Mabedin dışında, gelen ziyaretçilerin kişisel niyetlerini kağıtla veya kumaşla bağladıkları bir çeşit dilek duvarı bulunur. Çevresinde çeşitli meyve ağaçları, çiçekler ve evin daha iyi gözlemlenebilmesi için mabedin dışında ek ışıklandırmalar bulunur. Ayrıca bazı ziyaretçilerin olağanüstü doğurganlık ve iyileştirme gücü oluşuna inandıkları bir çeşit çeşme ya da kuyu bulunmaktadır.

19. yüzyılın başında, Almanya'da yatalak bir Agustunyan rahibe olan Anne Catherine Emmerich, İsa'nın yaşamının son günlerini ve annesi Meryem'in yaşamının detaylarını gördüğünü belirttiği bir dizi görüş raporlar. Dülmen'in tarım topluluğunda bulunan Emmerich uzun bir süredir hastadır fakat Almanya'da mistik güçleri ile bilinir ve önemli insanlar tarafından ziyaret edilir. Emmerich'in

ziyaretçilerinden biri, yazar Clemens Brentano'dur. İlk ziyaretinden sonra Dülmen'de beş yıl boyunca Emmerich'i her gün ziyaret ederek gördüklerini yazıya döker. Emmerich'in ölümünden sonra, Brentano topladığı görümlere dayanarak bir kitap basar ve kendi ölümünden sonra da ikinci kitap yayımlanır.

Emmerich'in görümlerinden biri Havari Yuhanna'nı İsa'nın annesi Meryem için Efes'te yaptığı, Meryem'in ömrünün sonuna kadar yaşamını sürdürdüğü evin tasviriydi. Emmerich evin konumu ve çevresinin topografisi hakkında bir dizi detay vermiştir.

“ *Meryem tam olarak Efes'te değil fakat yakınında bir yerde yaşıyordu... Meryem'in evi Kudüs'ten gelen yolda solda kalan bir tepede, Efes'ten üç buçuk saatlik bir uzaklıktaydı. Bu tepe Efes'ten yukarı dik bir şekilde eğimliydi, şehir güneydoğudan yaklaşan birine göre yükselen bir zemindeydi... Dar yol güneye doğru bir tepeye uzanır, bu tepenin zirvesinde yarım saatlik bir yolculukla çıkılabilecek yamuk bir plato bulunmaktaydı.* ”

Emmerich evin detaylarını da tasvir etmiştir: dikdörtgen taşlardan yapıldığını, pencerelerin yüksekte, düz olan çatıya yakın yerleştirildiğini, iki parçadan oluştuğunu ve merkezde bir şöminenin yer aldığını belirtmiştir. Ayrıca kapıların yeri, bacanın şekli gibi detayları da tasvir etmiştir. Bu detayları içeren kitap 1852'de Münih, Almanya'da yayımlanmıştır.

18 Ekim 1881'de Emmerich'le konuşmalarına dayanarak Brentano'nun yazdığı kitaptan yola çıkıp, Abbé Julien Gouyet isimli bir Fransız rahip Ege Denizi'ne bakan bir dağda küçük bir taş bina ve antik Efes kalıntılarını keşfetmiştir. Emmerich'in tarif ettiği Bakire Meryem'in son yıllarını geçirdiği evin bu olduğuna inanmıştır.

Abbé Gouyet'in keşfi çoğu insan tarafından ciddiye alınmadı, fakat on yıl sonra Rahibe Marie de Mandat-Grancey, DC'in ısrarıyla, iki Lazarist misyoner Peder Poulin ve Peder Jung, İzmir'de binayı aynı kaynağı kullanarak 29 Temmuz 1891'de tekrar keşfettiler. Dört duvarlı bu çatısız kalıntının, Efes'in ilk Hristiyanlarının torunları olan 17 km uzaktaki Şirince yerlileri tarafından uzun süredir saygı gösterildiğini öğrendiler. Eve Panaya Kapulu ("Bakireye giden kapı") ismini vermişlerdi. Her yıl çoğu Hristiyan'ın Meryem'in yükselişini (Assumption/Dormition) kutladığı 15 Ağustos tarihinde buraya hac ziyareti yapılır.

Rahibe Marie de Mandat-Grancey Katolik Kilise tarafından Meryem'in Evi'nin kurucusu olarak seçildi ve öldüğü tarih olan 1915'e kadar evin kazandırılması, restore edilmesi, dağın çevresindeki alanın ve Meryem'in evinin korunmasından sorumlu olmuştur. Keşif 12. yüzyıldan kalma bir gelenek olan "Efes geleneği"ni canlandırmış ve güçlendirmiştir. Bu gelenek daha eski olan "Kudüs geleneği" ile Kutsal Bakire'nin cennete alındığı yer konusunda rekabet içindeydi. Papa XIII. Leo'nun 1896'da ve Papa XXIII. İoannes'in 1961'deki eylemleri sebebiyle Katolik Kilise, Kudüs'teki Dormition Kilisesi'nden temel affı kaldırmış ve sonra Efes'teki Meryem'in evindeki hacılara tüm zamanlar için bağışlamıştır.

Yapının restore edilmiş kısmı, yapının orijinal kalıntılarından kırmızı boyalı bir çizgi ile ayırt edilmiştir. Meryem'in Efes'le olan ilişkisi sadece 12. yüzyılda meydana çıktığı için ve kilise babalarının evrensel geleneğinde Meryem'in Kudüs'te oturduğu, dolayısıyla cennete alınmasının da orada olduğu söylendiği için bazıları alan ile ilgili şüphelerini dile getirmiştir. Destekçileri inançlarını Meryem Ana'ya adanan ilk kilise olan Meryem Ana Kilisesi'nin 5. yüzyılda Efes'te bulunmasına dayandırmışlardır.

Roma Katolik Kilisesi yeterli bilimsel kanıt olmadığı için asla evin orijinalliğini telaffuz etmedi. Ancak, 1896'da Papa XIII. Leo'nun ilk hac ziyaretindeki kutsamasından bölgeye olumlu baktıkları anlaşılır. Papa XII. Pius, 1951'de Meryem'in yükselişi dogmasının tanımı üzerine evi Kutsal Yer statüsüne yükseltmiştir, daha sonra Papa XXIII. İoannes tarafından bu statü kalıcı yapılacaktır. Bölge Hristiyanlar kadar Müslümanlar tarafından da saygı görmekte ve ziyaret edilmektedir. Hacılar evin altında bulunan iyileştirme özelliği olduğuna inanılan kaynar sudan içerler.

Meryem'in cennete alınışını anmak amacıyla her yıl 15 Ağustos'ta burada bir dini ayin düzenlenir.

Papa VI. Paulus 26 Temmuz 1967'de, Papa II. İoannes Paulus 30 Kasım 1979'da Papa XVI. Benedictus 29 Kasım 2006'da ve Papa Franciscus 28 Kasım 2014'te Türkiye'ye yapmış olduğu dört günlük ziyaret sırasında kutsal evi ziyaret etmişlerdir.

Sardes Synagogue

Türkiye'nin Manisa ilinde bulunan bir sinagogdur. Sardes, MÖ 133'te Roma İmparatorluğu'nun bir parçası olana kadar birçok yabancı hakimiyetin altına girdi. Şehir, Roma eyaleti olan Lidya'nın idari merkezi haline geldi. MS 17 yılında gerçekleşen yıkıcı depremin ardından Sardes yeniden inşa edildi ve Roma hakimiyeti altında varlıklı bir yaşam sürdürdü.

İnanışa göre Sardes MÖ 3.'yda Yahudi cemaatine sahip oldu, bunun sebebi Kral III. Antiyokus'un, Babil'in de dahil olduğu çeşitli

lkelerden Sardes'e taşınmaları için Yahudileri cesaretlendirmesiydi. Josephus Flavius, M 50-49'da Lucius Antonius adına fetva yayınlamıştır: "Lucius Antonius...[Sardes halkına] selamlarını yollar. Roma yurttaşları olan Yahudiler bana gelip, atalarının kanunlarınca kendilerine ait bir yerde meclis kurduklarını gösterdiler. Bařtan beri mevcut olan kendilerine ait [bu mecliste] aralarında olan davaları ve çelişkileri çözdüler. Bu nedenle, talepleri üzerine, bunun yasallaşabilmesi için bu haklarının korunmasını emrettim, buna uygun olarak izin verilecektir." "Kendilerine ait bir yer" deyişinin genelde Sardes Sinagogu anlamına geldiği düşünülür. Josephus Flavius ayrıca, M 1. yüzyılın sonlarında genel vali olan Caius Norbanus Flaccus'un, Sardes'teki Yahudilere dinlerini özgürce uygulamalarına ve hatta Kudüs Tapınağı'na bağışta bulunmalarına izin verdiğini belirtir.

1958'den beri, Harvard ve Cornell niversiteleri, Sardes'teki yıllık kazıların sponsorluğunu yapmaktadır. 80 Yunan ile 7 İbrani yazıtlar

ve mozaik zemin bulunan bu kazıyla, batı diasporasında antik zamanlara ait belki de en etkileyici sinagog bulunmuştur. Sardes Sinagogu'nun keşfi son Roma dönemindeki Yahudilik ile ilgili varsayımların geri çekilmesine sebebiyet vermiştir. Afrodisias'ta Tanrıdankorkanlar/theosebeis'e ait yazıtlar, Anadolu Yahudi cemaatlerinin hayatiliğinin, Roma'da Yahudilerin sivil topluma entegre olduğunun ve bölgede Hristiyanlık etkisinin Yahudilikten fazla olduğunu varsayan bilim insanlarının hatalı olduğunun kanıtıdır.

Bizans döneminden itibaren Etz HaHayim Sinagogu'nda dua eden Romanyot Yahudi cemaati mevcuttu. 1492'den sonra İspanya'dan kovulan Sefarad Yahudileri, yaklaşık yüz ailelik Romanyot cemaatine katıldı. Bu yeni gelenler Lorca ve Toledo isimli iki sinagog kurdular. 19.yy'ın sonunda Alliance Israelite Universelle, biri erkekler için 1891'de ve diğeri kızlar için olmak üzere 1896'da iki okul açtı. 20. yüzyılda 40.000 kişilik Yahudi cemaatinin 2000'i Manisa'da yaşamaktaydı. Yunanlar Manisa'yı 1919'da işgal edip 1922'de çekildiler, bu dönemde birçok Yahudi enstitüsünün de dahil olduğu çoğu mekan yanarak kül oldu. Çoğu Yahudi, cemaatlerini terkedip Fransa, Güney Afrika, ABD ve İsrail'e göç etti. Bir zamanlar üç adet Yahudi mezarlığı bulunan Manisa'da bugün Yahudi nüfusu bulunmamaktadır.

Mezarlıkların en eskisi, 1878'deki 93 Harbi'yle hasar gördü. 1900'da boş tarlalarla çevrili olan ikinci mezarlığın etrafına duvar örüldü. Üçüncü mezarlık ise 1930'larda kuruldu. İki antik mezarlık bugün yok olmuştur. Kitabını yazdığı sırada Avraham Galante, 16. yüzyıla ait mezartaşları gördüğünü belirtmiştir. Yeni mezarlığın mezartaşı verileri Prof. Minna Rozen tarafından toparlanıp dijital hale getirilmiştir; fakat bu veriler henüz yayımlanmamıştır.

Saint Pierre Kilisesi

Aziz Petrus Kilisesi (Klasik Süryanice: Knisset Mar Semaan Kefa), Stauris Dağı'nın batısında kayalara oyulmuş 13 metre derinliğinde, 9,5 metre genişliğinde ve 7 metre yüksekliğinde bir mağaradan oluşmaktadır. Antakya'daki ilk Hristiyanların gizli toplantıları için kullandıkları bu mağara, Hristiyanlığın en eski kiliselerinden biri olarak kabul edilir. 2023 Kahramanmaraş depremlerinde kilisenin hasar görmediği bildirilmiştir.

Kutsal Kitap'ın Elçilerin İşleri bölümünde Barnabas'ın Tarsus'a giderek Pavlus'u Antakya'ya getirdiği, Antakya'da bir yıl birlikte çalışarak Hristiyanlığı yaydıkları ve bu dine inananlara 'Hristiyan' adının verilmesinin Antakya'da gerçekleştiği bilinmektedir. Bu bilgilere ek olarak Pavlus'un Galatyalılara yazdığı mektupta Antakya'ya gelen Petrus ile Hristiyanlığın o günkü durumunu

tartıştığını belirtmektedir. Hristiyan geleneği Petrus'u Antakya Kilisesi'nin kurucusu ve burada oluşan Hristiyan topluluğun ilk önderi olarak kabul etmiştir.

Kilisenin erken döneminden günümüze sadece taban mozaiğinin parçaları ve sunağın sağında, duvar boyamalarının izleri kalmıştır. Dağa açılan tüneli bir zamanlar burada toplanan Hristiyanların baskınlar sırasında kaçmak için kullandıkları sanılmaktadır. Kayalardan sızarak yalakta toplanan su vaftiz için kullanılmıştır. Son yıllara kadar ziyaretçilerin şifalı kabul ederek içtikleri, hastalara götördükleri bu su sızıntısı depremler nedeniyle azalmıştır.

Kilisenin ortasındaki taş sunağın üstünde eskiden 21 Şubat tarihinde Antakya'da kutlanan Aziz Petrus Kürsüsü Bayramı için yerleştirilen taştan bir kürsü vardır. Sunağın üzerindeki mermer Petrus heykeli 1932 yılında yerleştirilmiştir. 1098 yılında Antakya'yı ele geçiren haçlılar kiliseyi birkaç metre daha uzatıp iki kemerle ön cepheye bağlamışlardır. Bu cephe 1863 yılında, Papa

IX. Pius'un isteğiyle restore işlerine girişen Kapusen rahipleri tarafından yeniden yapılmıştır. Restorasyona III. Napolyon da katkıda bulunmuştur. Kilise girişinin solunda duran kalıntılar bir zamanlar ön cephenin önünde bulunan revaktan geriye kalmıştır.

Bahçenin birkaç yüzyıl mezarlık olarak kullanıldığı bilinmektedir. Kilisenin iç kısmında da özellikle sunağın çevresinde de mezarlar bulunmuştur. Günümüzde bir müze olan kilisede valiliğin izniyle müze müdürlüğü denetiminde ayin yapılabilmektedir.

Aziz Basil Şapeli

Ihlara Vadisi, kaya oyma kiliseler açısından zengindir. Bu açıdan inanç turizminde önemlidir. 105 kilisenin bulunduğu vadide bazı kiliseler geziye açıktır (Eğri Taş, Ağaç Altı, Sumbüllü Yılanlı, Kokar, Pürenliseki, Direkli, St.

George/Kırkdamaltı, Ala Kiliseleri gibi) Hristiyanlığı başlangıçta kabul etmeyen Romalıların baskısından kaçan Hristiyanlar için Kapadokya sığınma yeri olmuştur. VI. yüzyıldan itibaren yörede resmi kiliseler inşa edilinceye kadar yörede gizli ibadet yapılmıştır. Yöre Hristiyanlık din tarihi açısından önemlidir. Freskli kiliselerin en güzelleri Göreme Vadisi'nde 11. yüzyıl aittir (Aziz Basil Şapeli, Elmalı Kilise, Azize Barbara Şapeli, Yılanlı Kilise, Karanlık Kilise, Azize Catherina Şapeli, Çarıklı Kilise, Tokalı Kilise).

Göreme çevresinde El Nazar Vadisi'nde El Nazar Kilisesi (10.yüzyıl) yakınında Saklı Kilise, 11. yüzyıl Çavuşin Kilisesi 10. yüzyıl tarihlidir. Yörede Soğanlı Vadisi, Pancarlık Vadisi, Güllüdere Vadisi, Gomeda Vadisi (Şeytan Deresi)'nde kaya kiliseleri bulunmaktadır. Güzelyurt'ta Kilise Cami, Ortodoks âleminin ilk kilisesi (MS 385) olarak kabul edilir.

Kilise Cami | Aziz Gregorius Kilisesi

Hristiyanlığı başlangıçta kabul etmeyen Romalıların baskısından kaçan Hristiyanlar için Kapadokya sığınma yeri olmuştur. VI. yüzyıldan itibaren yörede resmi kiliseler inşa edilinceye kadar yörede gizli ibadet yapılmıştır. Yöre Hristiyanlık din tarihi açısından önemlidir. Freskli kiliselerin en güzelleri Göreme Vadisi'nde 11. yüzyıl aittir (Aziz Basil Şapeli, Elmalı Kilise, Azize Barbara Şapeli, Yılanlı Kilise, Karanlık Kilise, Azize Catherina Şapeli, Çarıklı Kilise, Tokalı Kilise).

Göreme çevresinde El Nazar Vadisi'nde El Nazar Kilisesi (10.yüzyıl) yakınında Saklı Kilise, 11. yüzyıl Çavuşin Kilisesi 10. yüzyıl tarihlidir. Yörede Soğanlı Vadisi, Pancarlık Vadisi, Güllüdere Vadisi, Gomeda Vadisi (Şeytan Deresi)'nde kaya kiliseleri bulunmaktadır.

Güzelyurt'ta Kilise Cami, Ortodoks âleminin ilk kilisesi (MS 385) olarak kabul edilir.

St. Paul Kuyusu / Kilisesi

Aziz Pavlus Kilisesi veya Aziz Paulos Anıt Müzesi, Mersin ilinin Tarsus ilçesinde yer alır. Geleneğe göre Aziz Pavlus Kilisesi'nin inşa tarihi 1102'dir, ancak mevcut yapı, kubbesiz bir bazilika, çok daha sonra Ortodoks Arap - Rum Cemaati tarafından 1862'de inşa edildi (veya yeniden inşa edildi). Rum Kırımı ve Mübadele sorunu'ndan dolayı kilisenin cemaati yok olmuştur ve ziyaretçilerinin sayısı azalmıştır. 1992-1993 yıllarında ise Vatikan tarafından Aziz Pavlus Sempozyumu ve Ayini düzenlenmiştir.

Hristiyanlarca kutsal kabul edilen kilise, hac yeri olarak ziyaret edilmektedir. Bina toplam alanı 460 m² dir. Yapı malzemesi genellikle kesme taş olup iç boyutlar 19.30 m × 17.50 m dir.

Aziz Pavlus Kilisesi, Aziz Pavlus Su Kuyusu ile birlikte, 25 Şubat 2010 yılında Dünya Mirası Listesine aday olarak sunulmuştur.

Göreme/Zelve Açık Hava Müzesi

İç Anadolu bölgesinde, Nevşehir ili sınırları içerisinde yer alan Millî park idi. 1985 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alındı. 30 Ekim 1986'da Bakanlar Kurulu kararıyla millî park ilan edildi, 22 Ekim 2019 tarihinde millî park statüsünden çıkarıldı.

Parkın alanı Orta Anadolu'nun Hasan Dağı-Erciyes Dağı volkanik bölgesinde kalmaktadı.

Saha; platolar ovalar küçük dağ bitkileri, yüksek tepeler, alüvyonla dolmuş dere ve ırmak vadileri, drenaj havzaları ve erozyonlu dik yamaçlı vadilerde birbirinden ayrılan yüksek düzlüklerden oluşmuştur. Erciyes ve Hasan Dağının büyük volkanik konileri,

kuzeyden Kızılırmak vadisinin bir kısmı, bazıları bazaltla kaplı aşınmış tuf yatakları araziye hakim özelliktedir.

Alan; volkanik tüften oluşmuş ilgi çekici manzara yapısı içerisinde Bizans Kilise mimarisi ve dinsel sanat tarihinden önemli bir devri sergilemektedir. Bölgenin özelliklerinden burada yaşayanlar savaşların etkilerinden, merkezi idarenin otoritesinden uzak kalmayı başarabilmişlerdir.

Ana ulaşım yollarına uzaklığı ve engebeli bir alan olması, gizlenmek isteyen veya dini inzivaya çekilenler için uygun korunma yeri olmuştur. Manastır hayatı 3. yüzyıl sonları ile 4. yüzyıl başlarında başlamış ve hızla yayılmıştır. Manastırlar, kiliseler, şapeller, yemekhaneler ve keşiş hücreleri, depo ve şarap yapım yerleri bulunan mekanlar oyulmuş, duvar resimleri ile süslenmiştir.

Ayrıca saha içerisinde, Ürgüp, Avcılar, Üçhisar, Çavuşin, Yeni Zelve yerleşimleri, Göreme yöresinin geçmişteki kültürüne uygun tarım

ve köy hayatını yansıtan tarihi ve doğal bütünlüğü sağlayan sahaları teşkil eder. UNESCO tarafından korunma altındadır.

Gezilecek ve görülecek yerler

Volkanik tüften oluşmuş ilgi çekici manzara yapısını oluşturan 'peribacaları' aynı zamanda Bizans kilise mimarisi ve dinsel sanat tarihini sergilemesi açısından başta görülmesi gerekli yerlerdendir.

Ayrıca Ürgüp, Avcılar, Uçhisar, Çavuşin ve Yeni Zelve yerleşimleri, Göreme yöresinin geçmişteki kültürüne uygun tarım ve köy (kırsal) hayatını yansıtan yerleşimler olması nedeniyle ziyaretçilerin ilgisini çekecek niteliktedir.

Mevcut hizmetler ve konaklama: Parkın ziyaretçileri için en uygun dönemi 15 Mart-15 Kasım ayları arasındadır.

Park içerisinde, hem doğal hem kültürel değerlerinin farklı bir yaklaşımla gezilebilmesi amacıyla tracking (yürüyüş) hatları belirlenmiştir.

Ziyaretçiler, Park içerisinde ve yakınındaki yerleşimlerindeki çok sayıdaki otel ve pansiyonlarda konaklanabilir.

Alan

Volkanik tüften oluşmuş ilgi çekici manzara yapısı içerisinde Bizans Kilise mimarisi ve hristyan tarihinden önemli bir devri sergilemektedir. Bölgenin özelliklerinden burada yaşayanlar savaşların etkilerinden, merkezi idarenin otoritesinden uzak kalmayı başaramışlardır.

Ana ulaşım yollarına uzaklığı ve engebeli bir alan olması, gizlenmek isteyen veya dini inzivaya çekilenler için uygun korunma yeri olmuştur. Manastır hayatı 3. yüzyıl sonları ile 4. yüzyıl başlarında başlamış ve hızla yayılmıştır. Manastırlar, kiliseler, şapeller, yemekhaneler ve keşiş hücreleri, depo ve şarap yapım yerleri bulunan mekanlar oyulmuş, duvar resimleri ile süslenmiştir.

Ayrıca saha içerisinde, Ürgüp, Göreme, Uçhisar, Çavuşin, Zelve yerleşimleri, Göreme yöresinin geçmişteki kültürüne uygun tarım ve köy hayatını yansıtan tarihi ve doğal bütünlüğü sağlayan sahaları teşkil eder.

Yukarıda anlatılan; Göreme'nin eşsiz jeomorfolojik oluşumu, estetik manzara yapısının görsel değeri ile tarihi ve etnolojik yapısı parkın kaynak zenginliğinin ana başlıkları sayılabilir.

Kızıl Kilise

Kızıl Kilise, Sivrihisar Kızıl Kilise olarak da bilinir, Türkiye'nin Aksaray ilinin Güzelyurt ilçesinde bulunan kısmen yıkık bir altıncı yüzyıl kilisesidir. Kilise adını yapımında

kullanılan kırmızı taştan almaktadır. Bina 2008 yılından bu yana Dünya Anıtlar Listesi'nde yer almaktadır.

Muhtemelen altıncı yüzyılda Bizans İmparatoru I. Justinianus (527-565) döneminde inşa edilen yapı, Kapadokya bölgesinin en eski Hristiyan mabetlerinden ve iç mekânı aydınlatan pencereleri olan tambur üzerinde bir kubbeye sahip olduğu bilinen en eski kiliselerden biridir. Kilise muhtemelen Kapadokya kilisesinin babalarından biri olan Nazianzuslu Aziz Gregory'ye adanmıştır. Yerliler burayı Aziz Panteleimon Manastırı (Μοναστήριον του Αγίου Παντελεήμονος) olarak da adlandırmışlardır. Bu da adının Aziz Spyridon olduğuna dair mevcut iddialarla çelişmektedir.

Orta ve Doğu Kapadokya'da 5. ve 6. yüzyıllarda haç biçimli planlara sahip kiliseler standarttı. Kızıl Kilise de bu plan formunu takip etmekte ve yerel volkanik taşları yüksek vasıflı işçiler tarafından düzenli bloklar halinde kesmektedir. Mimari açıdan kilisenin en karakteristik unsuru sekizgen bir kasnağın üzerine inşa edilmiş olan merkezi kubbesidir. Sekiz pencere kasnağı delerek nefe ışık vermektedir. Yapıya sonradan eklenen tek eklenti nartekstir; bunun dışında kilise hasar görmüş olsa da orijinal halini korumaktadır. Son derece profesyonel bir teknikle tamamlanmış devasa lentoların varlığı, bir imparatorluk veya mezar şapeli olarak kullanıldığına işaret etmektedir. Antik bir güzergâh üzerinden Kudüs'e giderken Anadolu'dan geçen hacılar kiliseye kolayca ulaşabilirdi.

İngiliz arkeolog ve yazar Gertrude Bell (1868-1926) 1907 yılında Kızıl Kilise'nin fotoğraflarını çekmiş ve ölçümlerini yapmıştır.

Kızıl Kilise, 1 Ağustos 1924 tarihine kadar Sivrihisar köyünün Türkçe konuşan Hristiyanları tarafından Mübadele ile Yunanistan'a göç etmeden önce faaliyet göstermiştir.

2011 yılında kilisede bir yeniden inşa programı başlatıldı. Çalışmaların finansmanı için uluslararası fonlardan 500.000 Avro toplandı. Daha önce Yıldız Teknik Üniversitesi'nde restorasyon teknikleri dersleri vermiş olan emekli profesör İsmet Ağaryılmaz projeyi yönetmiştir

Ihlara Vadisi

Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'ndeki Aksaray ilinin Güzelyurt ilçesine bağlı bir beldedir. Ihlara Vadisi, Hasandağı volkanından püskürtülen lavların akarsu aşındırması sonucunda oluşan kanyon vadidir. Melendiz Çayı, milyonlarca yıllık bir sürecin sonunda, 14 kilometre uzunluğunda

ve yüksekliği yer yer 110 metreye ulaşan kanyon görünümlü bu vadiyi meydana getirmiştir. Bu çatlaklardan yol bulan kanyonun bugünkü halini almasını sağlayan Melendiz Çayı'na ilk çağlarda Kapadokya Irmağı anlamına gelen "Potamus Kapadukus" denilmekteydi.

14 km uzunluğundaki vadi İhlara'dan başlar, Selime'de son bulur. Melendiz Çayı kanyon içinde menderesler çizerek akar. İhlara ve Selime arasında 26'dan fazla menderes çizen akarsunun kuş uçuşu boyu 8 km iken gerçekte 13 km'ye ulaşmaktadır. Vadinin yüksekliği yer yer 100 –150 m dir. Vadi boyunca kayalara oyulmuş sayısız barınaklar, mezarlar ve kiliseler bulunmaktadır. İhlara Vadisi'nde kiliselerdeki süslemeler 6. yüzyılda başlayarak 13. yüzyılın sonuna kadar devam etmiştir. Bazı barınaklar ve kiliseler yeraltı şehirlerinde olduğu gibi birbirine tünellerle bağlantılıdır.

Vadi boyunca yer alan kiliseler iki gruba ayrılabilir: İhlara'ya yakın olan kiliselerin duvar resimleri Kapadokya sanatından uzak, doğu etkisi taşırırlar. Belısırma yakınında yer alanlar, Bizans tipi duvar

resimleri ile süslüdür. İhlara Bölgesi'nde Bizans Dönemi'ne ait bilinen kitabelerin sayısı oldukça azdır. Belısırma köyüne 500 m uzaklıktaki Aziz George (Kırkdamaltı) Kilisesinde Selçuklu Sultanı II. Mesud (1282 -1305) ve Bizans imparatoru II. Andronikos'un adlarını içeren 13. yüzyıla ait fresk üzerine yazılmış bir kitabe bulunmaktadır.

Bu kitabe bölgeyi ellerinde bulunduran Selçukluların hoşgörülü yönetiminin varlığını kanıtlamaktadır. Kiliselerden tarihi tespit edilenler:

- Direkli Kilise (976-1025)
- Pürenli Seki Kilisesi 10.yüzyıl başı ile 12.yüzyıl arasına aittir.
- Saint Georges (1283-1295) yıllarına aittir.
- Karanlık Kale Kilisesi 10.-11.yüzyıllara tarihleniyor.

10. yüzyıl ortasında Bizans Toroslar ve Kilikya bölgelerini geri almasıyla İhlara bölgesinde yeni Kiliseler yapılmıştır.

- Bahaeddin Samanlığı Kilisesi
- Sümbüllü Kilise

- Direkli Kilise

11. yüzyıl başlarındaki Bizans sanatına örnek teşkil edenler:

- Ala Kilise
- Çanlı Kilise (Akhisar)
- Karagedik Kilisesi

Eski kiliseler sonradan bazı Bizans tipi resimler de ilave edilmiştir. Bu davranış, 11. yüzyılda Selçuk Türklerinin bölgeye gelmesiyle son bulur. Fakat bölgedeki dini hayat devam eder. Bölgenin kilise hayatı 1924'teki nüfus mübadelesiyle son bulur.

Ihlara Vadisi'ndeki iyi korunmuş kiliseler

- Ağaçalı Kilisesi
- Pürenliseki Kilisesi
- Kokar Kilise
- Yılanlı Kilise

- Aziz George (Kırkdamaltı) Kilisesi
- Sümbüllü Kilise

Ihlara vadisi jeomorfolojik özelliklerinden dolayı keşiş ve rahipler için uygun bir inziva ve ibadet yeri olmuştur. Aksaray, Hristiyanlığın daha ilk yıllarında önemli bir din merkezi olmuştur. Kayseri'li Basilus ve Nazianzos'lu Gregorius gibi mezhep kurucuları 4. yy. da burada yetişmişlerdir. Mısır ve Suriye sisteminden ayrı bir manastır hayatının kurallarını bunlar tespit etmişlerdir. Böylece Yunan ve Slav sistemi doğmuştur. Mısır ve Suriyeli rahiplerin dünya ile olan ilişkilerini kesmelerine rağmen Basilus ve Gregorius'un rahipleri dünya ile olan ilişkilerini kesmiyorlardı. Bu yeni anlayışın yeri Belisırma idi. Gregorius, teslis inancına yeni bir izah getirerek İsa'nın tanrılığı tartışmasında İznik toplantısı görüşlerine kuvvet kazandıran fikirler ileri sürdü. Böylece Hristiyanlık tarihinde öncü bir aziz oldu. Gregorius'un yetiştiği kayalık bölge (Belisırma, Ihlara, Güzelyurt (Gelveri)) Manastır ruhuna uygun, kayalara oyulan kiliseler topluluğu haline geldi. Arap akınlarına karşı, Hasandağı'ndaki müdafaa kaleleri karşı koyunca bu kiliseler faal ibadet merkezi durumlarını devam ettirdiler.

Sümela Manastırı

Trabzon'un Maçka ilçesindeki Altındere Vadisi Millî Parkı sınırları içerisinde yer alan Meryem Ana Deresi'nin (Antik Yunanca adı: Panagia) batı yamaçlarında yer alan, Kara (Antik Yunanca adı: Mela) tepesinin üzerinde ve deniz seviyesinden 1.150 m yükseklikte konumlanmış Rum Ortodoks manastır ve kilise kompleksidir. 1923 yılında Rum Kırımı ve Mübadele sorunu'ndan dolayı terk edilmek zorunda kalmıştır.

Kilisenin MS 365-395 tarihleri arasında inşa edildiği sanılmaktadır. Anadolu'da sıkça rastlanılan Kapadokya kiliseleri tarzında yapılmıştır; hatta Trabzon'da Maşatlık mevkiinde benzeri bir mağara kilisesi daha vardır. Kilisenin ilk kuruluşu ile manastır haline dönüşümü arasındaki bin yıllık dönem hakkında fazla bir şey bilinmemektedir. Karadeniz Rumları arasında anlatılan bir efsaneye göre Atina'lı Barnabas ile Sophronios adlı iki keşiş aynı rüyayı görmüşler; rüyalarında, İsa'nın öğrencilerinden Aziz Luka'nın yaptığı üç Panagia ikonundan, Meryem'in bebek İsa'yı kollarında tuttuğu ikonun bulunduğu yer olarak Sümela'nın yerini görmüşler. Bunun üzerine birbirlerinden habersiz olarak deniz yoluyla Trabzon'a gelmiş, orada karşılaşmış ve gördükleri rüyaları birbirlerine anlatmış ve ilk kilisenin temelinin atılmışlardır. Bununla birlikte manastırdaki fresklerde sıkça yer alıp, özel bir önem verilen Trabzon İmparatoru III. Aleksios'un (1349-1390) manastırın gerçek kurucusu olduğu sanılmaktadır.

14. yüzyılda Türkmen akınlarına maruz kalan kentin savunmasında ileri karakol görevi üstlenen manastırın statüsünde Osmanlı fethinden sonra bir değişiklik olmamıştır. Yavuz Sultan Selim'in Trabzon'daki şehzadeliği sırasında buraya iki büyük şamdan hediye ettiği bilinmektedir. Fatih Sultan Mehmed, II. Murat, I. Selim, II. Selim, III. Murad, İbrahim, IV. Mehmed, II. Süleyman ve III. Ahmed'in de manastırla ilgili birer fermanları bulunmaktadır. Osmanlı döneminde manastıra sağlanan imtiyazlar, Trabzon ve Gümüşhane bölgesinin İslamlaşması sırasında özellikle Maçka ve kuzey Gümüşhane'de Hristiyan ve gizli Hristiyan köyleri ile çevrili bir alan oluşturmuştur.

18 Nisan 1916'dan 24 Şubat 1918'e kadar süren Rus işgali sırasında Maçka civarındaki diğer manastırlar gibi bağımsız bir Pontus devleti kurmak isteyen Rum milislerin karargahı olmuş, zorunlu nüfus mübadelesi ile bölgedeki Hristiyanların Yunanistan'a gönderilmesinin ardından önemini yitirerek T.C. Kültür Bakanlığı tarafından yakın zamanda onarılan dek kaderine terk edilmiştir.

Yunanistan'a mübadele ile göçen Karadenizli Rumlar Karaferye (Veria) kentinde Sümela adını verdikleri yeni bir kilise inşa etmişlerdir. Her yıl Ağustos ayında tıpkı geçmişte Trabzon Sümela'da yaptıkları gibi yeni manastırın çevresinde geniş katılımlı şenlikler düzenlemektedirler.

2010 yılında Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nin izni ile Hristiyanlarca Meryem Ana'nın göğe yükseliş günü olarak kabul edilen ve kutsal sayılan 15 Ağustos günü 88 yıl aradan sonra ilk ayin düzenlenmiş, ayini İstanbul Rum Ortodoks Patrikhanesi Ekümenik Patriği I. Bartholomeos yönetmiştir.

Freskler

- Kilisenin içi fresklerle kaplıdır:
- Kilise içinde Meryem figürleri Gürcülerin kullandıkları Gürcü Madonna şeklinde resmedilmiştir.
- Asıl kilisenin apsis kısmında, güney duvarında yukarıda Meryem'in doğuşu ve mabede sunulduğu, tebliğ, İsa'nın doğuşu, mabede sunulduğu ve hayatı, altta İnciden resimler.
- Güney kapısında Meryem'in ölümü ve havariler.
- Kilisenin doğuya bakan yukarı kısmında 2. sırada tekvin, Ademin yaratılışı, Havva'nın yaratılışı, Tanrı'nın tembihi, İsyân (Adem ile Havva'nın yasak meyveyi yemeleri), Cennetten kovulma. 3. sırada: Dirilme, Thomas'ın şüphesi, Kabirde bir melek, Nikaia (İznik) konsili.
- Apsis kısmının dışında, yukarıda Mikâil, Cebrail bulunmaktadır

Mor Gabriel Manastırı

Deyrulumur olarak da bilinir, Kuzey Irak'taki Mar Mattai Manastırı'ndan sonra dünyanın ayakta kalan en eski ikinci Süryani Ortodoks manastırıdır. Türkiye'nin güneydoğusundaki Mardin ilinin Midyat ilçesi yakınlarındaki Tur Abdin platosunda yer almaktadır. Türk hükümetiyle varlığını tehdit eden bir anlaşmazlık yaşamıştır.[kaynak belirtilmeli] Süryani Ortodoks kültürü Mardin yakınlarındaki (Tur Abdin'in batısında) iki manastırda, Mor Gabriel Manastırı ve Deyrulzafaran'da merkezlenmiştir.

Dayro d-Mor Gabriel 397 yılında münzevi Mor Shmu'el (Samuel) ve öğrencisi Mor Shem'un (Simon) tarafından kurulmuştur. Geleneğe göre, Şem'un bir rüya görür ve rüyasında bir Melek ona üç büyük taş blokla işaretlenmiş bir yerde bir Dua Evi inşa etmesini

emreder. Şem'un uyandığında hocasını o yere götürür ve meleğin yerleştiği taşı bulur. Bu noktada Mor Gabriel Manastırı inşa edildi.

Manastırın önemi giderek arttı ve 6. yüzyıla gelindiğinde manastırda 1000'den fazla yerli ve Kıpti keşiş bulunuyordu. Manastır o kadar meşhur olmuştur ki Arcadius, Honorius, Theodosius II ve Anastasius gibi Roma İmparatorlarının katkılarını almıştır. 615 ve 1049 yılları arasında Tur Abdin Piskoposluk merkezi buradaydı ve 1049'dan 1915'e kadar manastırın kendi piskoposluk bölgesi vardı.

7. yüzyılda manastır, münzevi yaşamıyla ünlü Aziz Gabriel Manastırı olarak tanınmıştır. On dördüncü yüzyılda dört yüz kırk keşiş işgalci Moğollar tarafından öldürülmüştür. 1991 yılında manastırın altındaki mağaralarda Timur (Timurlenk) tarafından öldürülen keşişlerin kalıntıları bulunmuş ve 1401 yılına tarihlendirilmiştir. Seyfo soykırımı sırasında keşişler Kürtler

tarafından katledilmiş ve manastır 1919 yılında kiliseye iade edilene kadar dört yıl boyunca işgal altında kalmıştır.

Tur Abdin Süryani-Ortodoks Hıristiyanları için önemli bir merkez olan manastırda yaklaşık on beş rahibe ve iki keşiş ayrı kanatlarda ikamet etmekte, ayrıca yerel meslekten olmayan çalışanlar ve denizaşırı ülkelerden gelen misafirler de bulunmaktadır. Önemli bir kütüphaneye sahipti, ancak neredeyse hiçbir şey kalmadı. Manastır şu anda Tur Abdin metropolit piskoposunun merkezidir. Manastır, tarihi boyunca aralarında dört patrik, bir Mafrian ve 84 piskoposun da bulunduğu birçok yüksek rütbeli din adamı ve âlim yetiştirmiştir.

Dayro d-Mor Gabriel, bahçeler ve meyve bahçeleri arasında yer alan ve 1960'ların konutlarıyla biraz bozulmuş bir çalışma topluluğudur. Manastırın öncelikli amacı, Süryani Ortodoks Hıristiyanlığını doğduğu topraklarda canlı tutmak, eğitim vermek ve yerli keşişlere papazlık yapmaktır. Zaman zaman Hıristiyan nüfusa fiziksel koruma da sağlamıştır.

Dayro d-Mor Gabriel ziyaretçilere açıktır ve izinle kalmak mümkündür, ancak hava karardıktan sonra kapalıdır.

Manastır, 2008-2018 yılları arasında Türk hükümeti ve Kürt köy liderleriyle, özellikle de iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi'nin yerel temsilcileri tarafından desteklenen Çelebi aşiretiyle bağlantılı olanlarla bir arazi anlaşmazlığına karışmıştır. 2008 yılında Eğlence, Çandarlı ve Yayvantepe köyleri ile Tapu ve Orman Bakanlığı manastırın topraklarına itiraz ederek dava açmıştır. Manastır köylere karşı davayı kazanmış ancak Türk makamlarına karşı kaybetmiş ve resmi olarak topraklarının yüzde 60'ının haklarını kaybetmiştir. Manastır davayı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) taşıdı. Türkiye başbakanı ve cumhurbaşkanı, manastırın piskoposuyla yaptıkları görüşmelerde, toprak anlaşmazlığının, I. Dünya Savaşı sırasında on binlerce Süryani'nin öldürülmesinin soykırım olarak tanınması için lobi faaliyeti yürüten Süryani diasporasına karşı bir misilleme olarak

başlatıldığını ima ettiler. Manastıra ait araziye el koyma girişimleri birçok Avrupa hükümetinin dikkatini çekmiş ve Türkiye'nin AB üyeliğine muhalefet toplamıştır ve manastır tarafından AİHM'de açılacak bir davanın temelini oluşturabilir. Bir Alman Katolik yardım kuruluşu olan Missio'dan Otmar Oehring, davaların “devletin eylemlerinin manastırın artık var olmamasını istediği anlamına geldiğini” söyledi.

Hükümet ve köylerin açtığı davada, manastırın İslam peygamberi Muhammed'in doğumundan 170 yıl önce kurulmuş olmasına rağmen, manastırın daha önceki bir caminin arazisi üzerine inşa edildiği iddia edildi.

26 Ocak 2011'de Türk Yüksek Mahkemesi, Manastır'ın önemli bir bölümünü Türk Hazinesi'ne verdi. Karar, manastırın on yıllardır kontrol ettiği ve vergi ödediği manastırın içindeki ve bitişiğindeki arazinin devlete ait olduğuna hükmetti. 13 Haziran 2012 tarihinde Yargıtay, Süryanilerin protesto etmeye devam ettiği bu kararı onadı.

Mor Gabriel Manastırı Vakfı Başkanı'na 25 Şubat 2014 tarihinde Mor Gabriel Manastırı Vakfı'na ait 12 parsel taşınmazın tapuları teslim edilmiştir. Bu karar, Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıflar Meclisi'nin 7 Ekim 2013 tarihinde aldığı karara dayanmaktadır. Manastır arazisinin kalan 18 parselinin alınması için yasal süreç devam etti.

Haziran 2018'de yayınlanan bir haberde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin tarihi Süryani mülklerinin iadesini öngören bir torba yasayı kabul ettiği ve ardından Cumhurbaşkanı tarafından imzalandığı belirtilmiştir. Hükümet, Mor Gabriel Manastırı'ndan el konulan tapuları iade etti.

Deyrulzafaran Manastırı

Deyrulzafaran Manastırı, Mardin'in üç kilometre güneydoğusunda, Tur Abdin olarak bilinen Süryani kültür bölgesinde yer alan önemli bir Süryani Ortodoks manastırıdır. Mor Hananyo Manastırı, yaklaşık 1160 yılından 1932 yılına kadar Süryani Ortodoks Kilisesi'nin merkeziydi.

Genellikle daha çok takma adı olan Safran Manastırı taşının sıcak renginden türetilmiştir. Süryani Ortodoks kültürü Mardin yakınlarında (Tur Abdin'in batısında) bulunan Mor Gabriel ve Deyrulzafaran manastırlarında yoğunlaşmıştır.

Mor Hananyo Manastırı, Mezopotamya güneş tanrısı Şamaş'a adanmış 4500 yıllık bir tapınağın bulunduğu yerde inşa edilmiş ve daha sonra Romalılar tarafından bir kaleye dönüştürülmüştür. Romalılar kaleden çekildikten sonra Mor Şlemon MS 493 yılında burayı bir manastıra dönüştürmüştür. Manastır bir süre

geriledikten sonra 793 yılında Mardin ve Kfartuta Piskoposu Mor Hananyo tarafından yenilenmiş ve manastıra bugünkü adı verilmiştir.

Manastır daha sonra terk edilmiş ve 12 Temmuz 1165'te ölümünden önce önemli yenilemeler yapan ve Süryani Ortodoks Kilisesi'nin makamını buraya taşıyan Mardin Piskoposu Yuhanna tarafından yeniden kurulmuştur. Bu nedenle, 1160'tan 1932'ye kadar Süryani Ortodoks Kilisesi'nin resmi patriklik makamı olmuş, daha sonra önce Humus'a ve 1959'da Şam'a taşınmıştır. Bununla birlikte, Patriklik tahtı ve birçok kutsal emanetin yanı sıra çeşitli Patriklerin Mezarları hala Manastırda bulunmaktadır.

451 yılında Suriye Ortodoks Kilisesi'nin Mafizit cemaati (Yakubiler), Kalkedon Konsili'nin Mesih'in gerçek doğası hakkındaki tartışmasından sonra Bizans Kilisesi'nden ayrıldı. Mardin, 493 yılından 1920'lere kadar Suriye Ortodoks Kilisesi'nin merkezi olarak hizmet vermiştir. Mardin'in dayanıklı Hıristiyan

cemaati son 30 yılda 2000'den 200'e düşmüştür. Kilise, ayin dili olarak hâlâ İsa'nın dili olan Aramice'yi kullanmaktadır. Ayinler her gün, kalan iki keşişten biri tarafından yönetiliyor. Girişin sağında, birkaç basamak aşağıda, M.Ö. 2000 yılında Şamaş tapınağı olarak kullanılan bir dua odası bulunmaktadır. Bunun üzerinde ise eskiden tıp fakültesi olarak kullanılan eski bir türbe yer almaktadır; ahşap kapılar aslan ve yılan kakmalıdır. Ana şapel hala orijinal turkuaz kaplamasının parçalarını korumakta ve 300 yıllık bir İncil, 1000 yıllık bir vaftiz yazı tipi ve 1600 yıllık bir mozaik zemine ev sahipliği yapmaktadır.

Asıl amacı Mezopotamya güneş tanrısı Şamaş'a adanmış bir tapınak olan manastırda, her biri Dünya'nın Güneş etrafındaki tam döngüsünde geçirdiği bir günü simgeleyen toplam 365 oda bulunmaktadır. Bu tapınağın kalıntıları manastırın bir bodrum katında bulunabilir, ancak yapı bilimsel olarak araştırılmadığından, bu tanımlama bir tuz tanesi ile alınmalıdır. Yine de bu yeraltı mekânı manastırın en eski bölümüdür. İki odadan oluşur: küçük olanın üzeri taş tonozlarla örtülüdür, büyük olanın tavanı ise harçsız bağlanmış taş bloklardan yapılmıştır. Güneşin ilk ışınları her sabah doğu duvarındaki küçük bir delikten tapınağa girer.

Manastır kitap basmak için büyük çaba sarf etmiştir. 1874'te İngiltere'ye yapılan bir seyahat sırasında bir matbaa satın alınmış ve daha sonra Halep'teki Antonius Azar'a gönderilmiştir. Matbaa 1881 yılında Manastır'a taşınmış ve 1882 yılında matbaa için ayrı bir ev inşa edilmiştir. 1880'lerde Kudüs Başpiskoposu matbaacılığı öğrenmek üzere İngiltere'ye gönderilir. Kudüs'te bulunan ilk matbaanın yedeği olarak ikinci bir matbaa ile geri döndü. 1888 yılında manastırda ilk kitap basıldı ve bir kopyası Kraliçe Victoria'ya gönderildi. Manastırda kitaplar 1917 yılına kadar basılmaya devam etti. 1913'ten 1914'e kadar Hikmet adlı bir süreli yayın da basılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti döneminde matbaa, bölgedeki tek matbaa olduğu için resmi belgelerin basımında kullanılmıştır.

Matbaada 1969 yılına kadar Arapça, Türkçe ve Süryanice kitaplar, 1953 yılına kadar da Öz Hikmet adlı aylık bir dergi yayımlanır. Eserlerin bir kısmı manastırda, bir kısmı da Mardin'deki Kırklar Kilisesi'nde sergilenmektedir.

Habib-i Neccar Camii

Antakya'da bulunan tarihî cami. Kurtuluş Caddesi üzerinde bulunan cami, Antakya şehrinin Müslüman Araplar tarafından fethedildiği 7. yüzyılda inşa edilmiş eski bir caminin yerinde 11. yüzyılda Memlûklüler döneminde inşa edilmiş; 19. yüzyılda Osmanlı mimarisi tarzında yenilenmiştir. Hem Müslümanlar hem de Hristiyanlar tarafından da ziyaret edilen, ortak dinsel mekandır. Camii, 2023 Kahramanmaraş depremlerinde ağır hasar almıştır.

Girişindeki türbenin İsa peygamberin çarmıha gerilişinden sonra Hristiyanlık dinini yaymak için Antakya'ya gelen Yahya (Barnabas) ve Yunus (Pavlos) adlı havarilere; kuzeydoğu köşesinde yerin 4 metre altındaki mezarın ise onlara inanan ilk kişi olduğu düşünülen Habib-i Neccar'a ait olduğu varsayılır.

Roma dönemine ait bir pagan tapınağının üzerine inşa edilmiş olan caminin ne zaman ve nasıl yapıldığı kesin olarak bilinmez. Hristiyanlığın ilk yıllarında İsa'nın, Hristiyanlığı yaymak üzere şehre gelen iki havarisi ile onlara inanıp sahip çıkan ilk kişi olduğuna inanılan ve Habib-i Neccar olarak anılan bir Antakyalı'ya ait kabul edilen mezarların bulunduğu yerdedir. Burada ilk olarak, Antakya şehrinin İslam Devleti'nin lideri Halife Ömer'in komutanlarından Ebu Ubeyde bin Cerrah tarafından fethedildiği dönemde, fethin simgesi olarak bir cami inşa edildiği düşünülür. 7. yüzyılda inşa edilmiş caminin, modern Türkiye'nin sınırları içerisinde inşa edilen ilk cami olduğu kabul edilir. Antakya şehri 968 yılına kadar Müslüman devletlerin yönetiminde kaldı; 968'de Bizans hakimiyetine; bir asır sonra Müslüman Türklerin yönetimine girdi. Habibi Neccar Camii Bizans yönetiminde kiliseye, Selçuklu ordularının Antakya'yı almasından sonra yeniden camiye çevrildi.

Şehir, I. Haçlı Seferi sırasında kuşatılıp Haçlılar'ın eline geçti (1098) ve Antakya Prensiği halini aldı. Memluk Sultanı Melik Zahir Baybars, 1269'da Antakya'yı fethetti. Memluk Sultanının fetihi sırasında ateşe verilip tahrip edilen şehirden geriye sur kalıntıları, St. Pierre mağara kilisesi ve kilisenin yanbaşındaki Charnion kabartma heykelinden başka bir şey kalmadı. Baybars yıktığı şehri sonradan kısmen imar etti. Caminin bu yeniden imar döneminde tekrar yapıldığı düşünülür. Medrese duvarlarında üzerinde bulunan ve oraya sonradan konduğu anlaşılan bir kitabede Baybars'ın adı yazar. Antakya 1526 yılında Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi sonunda Osmanlı egemenliğine girdi. Barok üslubunda minare, camiye 17. yüzyılda eklendi. Cami ve minare, 1829 yılında restore edildi.

1853 yılında yaşanan depremde cami yıkıldı, sadece minaresi ayakta kaldı. Bu depremden sonra cami yeniden yapıldı; yanına yeni yapılar eklendi. Böylece yamuk biçimli bir avlu etrafında

toplanmış iki türbe, medrese hücreleri ve şadırvandan ibaret bir külliye meydana geldi. Avlu taç kapısı üzerindeki kitabede buranın 1863-1864 tarihinde yapıldığı belirtilir. Medrese hücrelerinin avlu cephesinde bulunan kitabesinde medresenin, Halil Ağa tarafından yaptırıldığı, 1863-1864 tarihinde Mürselzade tarafından onarıldığı belirtilir. Şadırvanın kitabesinde ise 1858 yılında yapıldığı belirtilmiştir.

Külliye, cumhuriyet döneminde çeşitli tarihlerde Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Hatay Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından restore ettirildi.

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremlerde ise büyük bir kısmı yıkılmıştır.

Mimari özellikleri : Avlu

Habib-i Neccar Külliyesi, antik çağda Antakya'nın kuruluşundan kentin iki ucunu birbirine bağlayan, güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda uzanan cadde üzerine yer alır. Üzerinde yapıların sıralandığı yamuk bir avludan ibarettir. Külliyeeye, avlunun doğusundaki bir taç kapı ile girilir. Kapının bitişiğinde güney yönünde dörtgen planlı bir türbe bulunur. İçinde Yahya (Barnabas) ve Yunus (Pavlos) 'a atfedilen çift başlıklı bir sanduka bulunur. İki kişinin mezarı tek bir sanduka ile simgelenmiştir. Türbe "İsneyn Türbesi" (Çifte Türbe) olarak da adlandırılır.

Barok özellikle gösteren şadırvan, iki grup halindeki medrese hücrelerinin arasındadır. Onikigen planlı bir su haznesinin oniki kısa sütunun taşıdığı sac kaplamalı yayvan piramidal külahla kapatılmasıyla oluşturulmuştur.

Cami içi

Avlunun kible yönünde mihrap önü kubbeli bir plana sahip dikdörtgen şeklindeki cami bulunur. Mihrapta mahalli bir özellik olan mihrap nişi içinde pencere uygulaması görülür. Son cemaat yerinin bittiği kısımda avluya bakan bir kapıyla geçilen mekan, Hristiyan kaynaklarında ilk Antakyalı mümin kişi olarak bahsedilen Habib'ün Neccar'ın makamının bulunduğu yere geçişi sağlar. Bu mekanın batı duvarına yaslanan bir merdivenle iki katlı türbenin ilk katına inilir.

Minare

Hücrenin önünde kare kaide üzerinde yükselen dikdörtgen kaideli poligonal gövdeli ve ahşap şerefeli, pabuçlu bir minare bulunmaktadır. Minareye, batı cephesindeki basık kemerli kapıdan girilir.

Harran Ulu Cami

Türkiye’de camiler tarihsel ve mimari özellikleri birbiriyle rekabet halindedir. Anadolu’da en eski camiler arasında olan Antakya’da Habib-i Neccar Camisi (636) ve Harran Ulu Cami’nin (744-750) ilk yapılan camiler olması inanç turizmi açısından önemlidir. Anadolu’da Selçuklu Beyliğine ait camileri görmek tarihsel ve mimari açıdan incelemek isteyen turistler için çok önemli örnekler bulunmaktadır. Selçukluların Anadolu’da inşa ettikleri ilk cami Ani’de Menucehr Cami’dir (1072). Büyük Selçuklu Beyliği’ne ait Siirt, Bitlis ve Diyarbakır Ulu Camileri bulunur. 12 ve 13. yüzyıllarda yapılan Anadolu Selçuklu Beyliği camileri arasında Eğri Minare (Kızıl Minare/Alanya), Kale Cami (Alanya), Gökmedrese Cami (Amasya), Burmalı Minare Cami (Amasya), Yivli Minare (Antalya), Alâaddin Cami (Konya), Cacabey Cami (Kırşehir),

Namazgâh Cami (Malatya), Alâaddin Cami (Niğde), Ulu Cami (Sivas), Hacı Kılıç Cami (Kayseri), Hunat Hatun Cami (Kayseri) sayılabilir.

Ebul Manucehr Camii

Ebu'l Menûçihîr Camii, Büyük Selçuklu İmparatorluğu'na siyasî olarak bağlı Şeddadi emirlerinden Ebû Şucâ' Menûçihîr tarafından inşa ettirdiği söylenen ve Türkiye sınırları içerisindeki ilk Türk camisi olduğu iddia edilen yapıdır. İçinde bulunduğu Ani antik kentiyle birlikte UNESCO Dünya Mirası listesinde yer almaktadır.

Kars ilinin merkez ilçesindeki Ani antik şehri içinde bulunan caminin, asıl işlevi ve yapım tarihi tartışmalıdır. Türk

kaynaklarında, Şeddadi hanedanının Ani'deki ilk emirlerinden Ebû'l Menûçih tarafından 1072-1086 yılları arasında yaptırıldığı kabul görmektedir. Diğer kaynaklar yapının aslında bir saray, gümrük binası, katolikosluk binası veya yıkılmış bir kiliseye ait bir ek bina (jamatun) olduğu konusunda çeşitli iddialar içerir.

Caminin tavanlarında renkli taşlardan yapılmış geometrik süslemeler bulunmaktadır. Minaresi sekizgen olup Orta Asya'da Karahanlıların kullandığı mimari üsluba benzetilmektedir. Minarenin mevcut yapıdan eski olduğu düşünülmektedir.

Üç dilli yazıt

Caminin batı duvarında Farsça, Gürcüce ve Ermenice dillerini içeren 1238 yılına tarihlenen bir yazıt bulunmaktaydı. Marie Felicité Brosset'nin 1860'larda kaydettiği yazıtı Gürcü araştırmacı N. Marr, 1909 yılında bulmuştur. Yazıt günümüzde kayıptır.

- Farsça: Hicrî 635 [= 1237/1238] yılında, günahkar, merhumun oğlu Zikéria...
- Gürcüce [üst iki satır]: Konikon 458 tarihinde [= 1238] ben Atabeg Zakaria, bunu onayladım.
- Ermenice [en alt satır]: Bunu gözetenlerden Rab razı olsun

Antiokeia Kazısı Açık Hava Müzesi

"Friglerle özdeşleşen sağlık ve kehanet tanrısı Men" M.Ö. 3. binlerden itibaren Anadolu'da önemli bir tapım kültü olan Ay Tanrısı Men'in, Friglerle birlikte özdeşleşerek M.S. 4. yüzyıla kadar varlığını sürdürdüğü biliniyor. Başındaki Frig külahı, kemerli gömleği, mantosu ve tozluğu ile uzun saçlı genç bir adam olarak resmedilen Men'in simgesi hilal, boğa ve kimi zaman da horozdu. Bir elinde asası, diğerinde kutsal sayılan bir ağaç olan

çam kozalağı ile bir ayağını güç ve kudret simgesi olan boğanın üzerine dayamış olarak resmedilen Men, aynı zamanda mezarların koruyucusu, sağlık ve kehanet tanrısıydı.

Pisidia Antiokheiası (Iparta), Hellenistik Dönem (M.Ö. 334 – 31) krallıklarından Selevkoslar tarafından (M.Ö. 280) Bergama ve Galat Krallıklarına karşı bir sınır kenti olarak kolonileştirmiştir. Antiokheia ismi, kurucusu Selevkos kral Antiokhos'tan gelmektedir. M.Ö. 25 yılında Roma İmparatorluğu yönetimine geçen kentin ismi "Colonia Caesareia" olarak değiştirilmiş, birçok ayrıcalık tanınan kent daha sonra eyalet başkentliği yapmıştır. Aziz Paulus'tan dolayı M.S. 325 yılındaki İznik Konsülünde haç merkezi ilan edilen Antiokheia, yaşam ve kültürde hiç kesintiye uğramadan günümüze Yalvaç ismiyle gelmiştir.

Antiokheia'dan tapınağa giden kutsal yol boyunca kayalar üzerinde adak stelleri işlenmiştir. Tapınak, ana kayanın düzleştirildiği dağın zirvesinde bir temenos içerisinde, batıya bakar biçimde inşa edilmiştir. Tapınağın üzerine inşa edildiği podyumun basamakları arazinin eğiminden dolayı farklılık göstermektedir.

anadolu serisi [3]

Ferruh Dinçkal

Anadolu
İnanç Merkezleri

ekitap.ayorum.com